

szerint «verstani okok kívánták megmaradásukat». Talán nem értett volna, ha a kiadó a változásokat — jegyzetben — mindenütt feltünteti. Könyve így a kéziratot is pótolta volna, ami jelen alakjáról nem mondható.

A legalább elvben betűszerinti hűségű kiadásra annál nagyobb szükség lenne, mert egyéb támpont híján néhol zavarban lehet az olvasó, hogy egyes, különösen ható szók nem olvasásbeli vagy sajtóhibák-e. Így valószínűnek látszik, hogy a 45. lapon a *Moëzis* szónak a kéziratban Moëris, a Vergilius IX. eclogájából ismert pásztor neve felel meg; a 46. lap utolsó sorába is az értelmetlen «*bajkecse*» helyett inkább odaillő a «*bájkecse*». Sajtóhibák megállapíthatólag is vannak a kötetben. Ilyen a 35. számú facsimilében is közölt darab huszadik sorában a *Sziból* szó «*Színból*» helyett. Eltérést mutat még a nyomtatott szöveg az irottól «*Az én nevem*» felírású naiv rejtvényversre nézve is, amely — a facsimile nyomán — három ponton szorul kiigazításra.

Baros Gyula.

Virgilio Brocchi: Szívem szerint. (Ford. Komor Zoltán.) Virgilio Brocchi a fiatalabb olasz írógenerációhoz tartozik. Ez a regénye még a világháború folyamán jelent meg egy nagyobb olasz folyóiratban. Az utolsóelőtti folytatás közlésekor hazaáruházi pört indítottak ellene. Destrukcióval és defetizmussal vádolták meg, de a pör felmentő ítélettel végződött. Könyvének ilyen sorsa már egymagában is feléje vonzza az olvasókat, lévén egy irodalmi pör a legjobb reklámok egyike, de Brocchi regénye még enélkül is érdemes a figyelemre.

Előre kell bocsátanunk, hogy nem irányregény. Távoll áll a propaganda-írások kiszámított egyoldalúságától, mert semmi egyebet nem akart, mint egy emberi életet ábrázolni. Egy életet, mely talán túlságosan elképzelt, de minden valószerűtlensége és légiesége ellenére, sőt szinte épen azért, egyetlen emberi gondolat megjelenítésére törekszik. Gigi Leoni, a regény főalakja, evangéliumi életet akar élni, vagy, hogy a regény jelmondatát és címét hívjuk segítségül, az Úr «szíve szerint» való férfi akar lenni. Erre az életideálra zuhan rá a háború szörnyűsége. Gigi Leoni, kinek hite tiltja az embertestvére ellen való fegyverfogást, sebesültvívőnek jelentkezik a harctérre. Egy útközvet alkalmával kiharozza a tűz-

vonalból egyik megsebesült barátját, de ő maga is halálos sebet kap.

Természetes, hogy a főhősnek a háborúval való szembenállása volt a Brocchi ellen indított pör alapja. Talán az olasz Barbusse-t vagy Romain Roland-t vélték benne látni. Pedig ahhoz, hogy regénye propaganda-mű legyen, hiányzik belőle az a széles elméleti és érzelmi megalapozottság, melyre az ilyen tárgyú írások törekszenek. Brocchi a gúlát a csúcásra állítja fel: minden olyan gondolatot, amely épen a háborúval kapcsolatban bizonyos általános következtetésre indítaná az olvasót, tisztán hőse sajátos lelkivilágának összetevő erőjeként ad elénk. Ezt támasztja alá azzal a gondossággal is, mellyel Gigi Leoni hiperidealista lelkét a családi terheltséggel igyekszik magyarázni. Mindamellett nehéz így a művészi egyensúlyt megtartani. Egyfelől az eszmék kétségtelenül propagatív és általános érvényre törekvő ereje, másfelől az egyéni adottság specifikus voltának előtérbe állítása: két olyan hatalom, melyeket egymás mellett nyugalmi helyzetbe hozni még teljesen kifermált művészlelkeknek is nagy feladat.

Brocchi regénye komoly mű. Mondanivalója aktuális volt a háború alatt, de aktuális ma is, amikor a még mindig égő sebekre biztosan ható gyógyírt keresünk.

Kerecsényi Dezső.

Birkás Géza: A francia irodalom története.

Két évtizede, hogy Haraszi Gyulának, a budapesti Pázmány-egyetem néhai francia tanárának tollából megjelent nyelvünkön az első összefoglaló francia irodalomtörténet. A munka a négy kötetes, Heinrich-féle Egyetemes Irodalomtörténetben látott napvilágot, egy nehezebben hozzáférhető díszműben, drága kiadásban. Külön nyomatban nem került forgalomba s így a közönség szélesebb rétegeihez nem igen juthatott el. A megjelenése óta eltelt két évtized mindössze egy hasonló irányú munkát hozott, az is fordítás: G. L. Strachey-nek a francia irodalom főirányairól írott műve, melyet Schöppflin Aladár átdolgozásában a Franklin Társulat adott ki a béke utolsó évében. A Kultúra és Tudomány sorozatának kis kötete nagy népszerűsége tett szert s így, bár jóval több példányban került forgalomba, hamarosan ép úgy teljesen elfogyott, mint a Haraszi-féle. A francia irodalom

után érdeklődő, de inkább magyarul olvasó közönség éveken át hiába keresett megbízható tájékoztatót, mely művelődésvágyát ilyen irányban útbaigazíthatta volna. Még érezhetőbbé vált a hiány és sürgetőbbé a szükséglet kielégítése az egyetemek francia-szakos hallgatóinak fokozatos elszaporodásával. Ezek egy része a kezdő években nagyobb haszonnal forgathatja a magyarul írott, jobban áttekinthetőre törekvő tájékoztatót, mint az eredeti nyelvű, zsfoltabb, elsősorban otthoni célokat szolgáló terjedelmes francia irodalomtörténeteket.

Nagyon hasznos munkát végzett tehát a Szent István-Társulat, midőn, főképen e praktikus szükségletek kielégítésére megíratta s egy több mint háromszáz oldalas kötetben közzétette a francia irodalom történetét.

A kötet írója Birkás Géza, a pécsi egyetem francia tanára, a szakember széleskörű tájékozottságával s a gyakorlati érzékű nevelő világos, áttekinthető nyújtó és összefoglalásra törekvő szempontjai szerint oldotta meg feladatát. Fejezetei, mint az erdő vágásai, jól elhelyezett tisztásokhoz vezetnek, ahonnan, egy-egy kiemelkedő pont látóköréből, egész korokat és századokat belátunk, szemünkkel átfogjuk nagy fejlődések eredményeit s végiglátjuk az egész utat, melyen történelmi fejlődésében a francia szellem haladt. Nemcsak művészi, de szinte mérnöki pontossággal van az anyag elrendezve. A kötet élén egy bevezetés a francia nép, nyelv, lélek és irodalom történeti kialakulásáról tájékoztat. Az utána következő öt hatalmas fejezetet (A középkor, A renaissance, XIV. Lajos százada, Voltaire százada, A XIX. század) egy-egy általános jellemzés előzi meg, mely előre felvilágosít a korszak mibenlétéről, szelleméről, a törekvésekről, melyek benne tetőződnek s az írókról, kik folyamán feltűnnek. A legújabb kort bemutató útjelzés után könyvészeti áttekintés következik, mely rövid jellemzéssel kísérve bemutatja a fontosabb francia irodalomtörténeteket, könyvészeti és módszertani segédmunkákat, monográfiákat és kézikönyveket, megadja az írók gyűjteményes és szemelvényes kiadásainak címeit, s felsorolja a legfontosabb folyóiratokat és szemléket.

Tárgyának feldolgozásában Birkás az irodalomtörténetírás megállapodott módszereit követi. Alapérdeklődése

Sainte-Beuvehöz kapcsolja, mint azt, az irodalomban őt is nem csak a művek érdeklík, hanem az írók is (nem egyszer elsősorban ezek), művészi egyéniségükben ép úgy, mint emberi mivoltukban. Hozzájárul a felfogás érvényrejuttatásához magas erkölcsi álláspontja is, mely nem ismeri el az író és az ember függetlenségét, s nem tudja elválasztani a művet alkotójától. Ennek az érdeklődésnek és meggyőződésnek a következménye, hogy néhol részletebben foglalkozik az írók emberi és művészi egyéniségének megajzolásával s a sorsukat alakító események ismertetésével, mint a művekben nyugvó, szorosabban vett irodalmi értékek feltárásával. Értékelő szempontjai között is legelői áll a morális s így ítéletei nem egyszer eltérnek a, különösen nálunk, köztudatba rögződött elnézőbb ítéletektől. Brunetiére és Faguet álláspontján állva, a századvégi francia neokrisztianizmuson s a nagy tapasztalások kiábrándulásain innen, józan hűvösséggel tekint vissza Voltaire századára s a voltaire-i szellem mindenkori képviselőire. Felfogása keresztény és katolikus. Művészi értékeléseiben egyébként sohasem merev, a legmodernebb törekvéseket is kész megérteni s a fejlődés szempontjából megvizsgálni. Ha itt-ott egy-egy méltatásban mégis hiányokat érzünk esetleg, az nem a szempontok merevségében, hanem az anyag óriási kiterjedésében leli magyarázatát. Ez teszi lehetlenné, nálunk legalább egyelőre, hogy mindenütt monográfikus ismeretekből és az eredeti művek elolvasásán alapuló benyomásokból irhassa meg munkáját a külföldi irodalomtörténetek írója. De erre nincs is szükség. Ezeknek sohasem lehet az a céljuk, hogy feleslegessé tegyék a megfelelő idegen nyelveken írott irodalomtörténeti munkákat. Sohasem adhatnak annyit, és mégis, szempontunkból, többet adnak: biztos iránytűt az idegen kultúra útvesztős talajára lépő vándornak. Birkás francia irodalomtörténete a legjobb kalauzok közül való már első fogalmazásában is. A közönség bizonyára szívesen fogadja majd a közvetlen hangon, gördülékeny és élvezetes stílusban megírt könyvet, mely az újabb idők kialakult irodalmi törekvéseigi nagy lelkiismeretességgel, alapos-sággal és széleskörű tájékozottsággal ismerteti a francia szellem működését.

Müller Lipót.